

Kurzemes Vārds: *Sestdiena, 16. janvāris, 1937*

Varoņu gars latviešu dzeja

(Pēc rakstn. R. EGLES referāta Rīgas Latv. biedrība).

Daudz runāts . un rakstīts par latvieša labām . "bām, — tas raksturots kā čakls, ētisks u. t. t. Bet latvieša varonību piemin jau retāk. Ja gribam raksturot varonību kara laukā, tad varam teikt, ka latvietis nav uzbrucējs, bet ja kāds iebrūk vi-ņa zemē, tad latvietis attīsta apbrī-nojamu varonību savas tēvijas aizsargāšanā. Sī referāta nolūks rādīt, kā dzejā atspoguļojas latvieša patriotisms un varonības gars. Katras tautas pagātne atspoguļojas arī tās dzejā. Literariskā valodā šādas dzejas sauc par eposu.

Dziļā senatnē, kad cilvēki vēl "dzī-voja primitīvās, noslēgtās vienībās — ciltīs, vēl eposa nebij. Tikai kad ciltis saplūst un sāk izveidoties nācija, rodas eposs. Tad sāk rasties arī varoņdziesmas. Šinīs varoņdziesmās piejaucas klāt tautas ticējumi un tādā kārtā rodas mīti. Tādas mītiskas varoņdziesmās bijušas visām vecām tautām. Eposs arvien raksturo zināmu laikmetu. Eposu, parasti, pēc tautas leģendām izveido atsevišķs dzejnieks, atsevišķa persona. Vispārējos vilcienos šie varoņi visām tautām gandrīz lī-dzīgi, bet katra tauta tos papildina savām īpatnām rakstura īpašībām. Raksturīgie momenti šajos ēpos ir gaismas cīņa ar tumsu, šiem episkiem tē-lojumiem seko vēsturiskos momentus attēlojošas dziesmas (dzejas).

Ja apskatām latviešu tautas dzeju par viņas senatni, tad atrodam, ka savā attīstības gaitā līdz episkam saturam tā nav tikusi, nav mums episku dzeju. Pie tautas izveidošanās par nacionālu vienību (ap 1-2 g. s.) neredzam izpaužamies gigantisku cīņu. Tautas dziesmas par tādiem momentiem nerunā. Ar to tomēr nav teikts, ka latvieši nebūtu cīnījušies ar naidniekiem. Arējās cīņas notika jau 9. g. simt., kad latvju tauta sāka nojaust nācijas kopī-bu. Ja mūsu senliteratūrā nav ēpu, tad tas izskaidrojams ar apstākli, ka latvji dzīvojuši uz vietas, Baltijas jūras piekrastē. Latvijiem nebija nekādas tieksmes iekarot ^ svešas zemes, bet — vienīgi aizstāvēt savu dzimto zemi pret iebrucējiem un jūras laupītājiem. Tomēr nekādu lielu tieksmi uz kauju, uz nežēlīgu izrēķināšanos latvietis neuzrāda. Latvietis ir individuāls varonis savā nācijas kolektīvā. Latvieša ētiskais princips ir dziļš un tāpēc ta psichē ir pretīgas visas mežonības. Latvietī stipra ir ētiskā apziņa. Latvieša apziņā arī Dievs nav tēlots kā augsts un nepieietams valdnieks, bet tas pastāvīgi ir tuvs cilvēkam.

Latviešu tautas dzejā ir runa par dabu, par tēvuzemes mīlestību, bet tur nav saskatāmi nekādi ekspanzijas nolūki iepreti citām tautām. Vecākās tautas dziesmās dominējošie ir 3 momenti: tēvzeme, darbs šinī ?emē un sava individuāla pienākuma apzi-ņa. Pēc verdzības gadiem, kad pamostas tautas pašapziņa, dzejnieki savos darbos tēlo un atminas senatni, kāda tā bijusi. Mūsu dzejnieki nebūt neprasa pēc tautas vēstures, nemeklē kā tauta cēlusēs. Viņi tikai tic gaišā-j a i tautas pagātnei. Ar to viņi atšķiras no citu tautu dzejniekiem. Visdzi-lāk senatni i7jutuši A u s e kl i s un Rainis. Viņi nemeklē pēc lieliem tautas varoņiem — karotājiem. Ir tikai Gaismas pils un Zilais kalns, kas simbolizē gara gaismu. Raiņa darbos cīņas momentu saista «nogrimušā pils un karaļmeita». Pils augšāmcelšanās tēlota it kā cīņā — «Viņā nīknā dienā celsies pils un karaļmeita». Ausekļa darbos cīņas moments izpaliek. Viņš tēlo varoni, kas uzminēs pils vārdu un tad tā celsies atkal augšā. Pumpura varonis Lāčplēsis cīnās gan ar pūķi (tumsības varu), bet iet uz Burtnieku pili un uzmin pils vārdu. Tā tad izšķirošais moments atkal — gudrība, garīgais nobriedums. Citu tautu epos neredzam šādu pieeju. Arī Raiņa Spīdola ir gudrības iemiesojums,

kas neļauj Lāčplēsim nogrimt pašpeticībā. Lāčplēša tēls tautas apziņā dzīvo arī jaunākos laikos: viņš pavada nacionālo armiju brīvības cīņās.

Un ja apskatam mūsu jaunāko laiku dzejnieku darbus, arī te neizpaužas nekādas asiņainas epizodes, bet — griba cīnīties par savu zemi. Visur saskatāma dziļa kultūra un gara diženums, bet nekur nav dižošanās ar agrākiem nopelniem. Preti rupjai varai mūsu dzejnieki stāda gara diženumu un sirds skaidrību. Sinus.